

A KORSZERŐ GYEPGAZDÁLKODÁS TÁJKÖRZETEI ÉS NÉHÁNY FELTÉTELE

Mucsi Imre

Az 1930. évi 1645 ezer ha gyepterület (663 ezer ha rét, 982 ezer ha legelő) 1960-ra 1450 ezer ha-ra, napjainkra 1180 ha-ra csökkent. Ebből mintegy 500 ezer ha a termőképes gyepterület, 680 ezer ha természetvédelmi célt szolgáló legelőterület. Az összes terület 90 %-a ősgyep, 10 %-a telepített gyepterület.

A gyepterületek potenciálja nincs kihasználva. Mind a rétek, mind a legelők az elmúlt évtizedekben leromlottak, sőt a legjobb rétek egy részét gyenge termőképességű szántónak törték fel 1960-tól. Jellemző, hogy a harmincas, negyvenes években a szarvasmarhaállomány 45 %-a a közlegelőkre járt, ugyanakkor napjainkban ez a % is minimumra csökkent. A gyepterület növelése tehát fontos feltétele az állattenyésztés szerkezeti átalakításának.

A jól kezelt gyepek kiváló minőségű szénatermelése indokolja a tömegtakarmányozásban korábban betöltött jelentőségének visszaállítását, míg a legelőkön a legeltetési időben igen gazdaságos takarmányhoz jutnak a szarvasmarha és juhtartók. Mindezek jelentősen javítják a hasznosító szakágazatok jövedelem-potenciálját.

A gyepterület fejlesztése országos gyepterületre alapozható. Ezért elodázhatatlan ennek korszerűsítése, karbantartása is. Ezzel együtt indokolt felújítani a két világháború közötti években rendkívül hatékonyan működő "Zöldmező Mozgalom" is, amely 1935-41. években 500 ezer ha gyepterület nagyjavítását volt képes elérni.

A talajvédelmi célt szolgáló gyepterületek egy részét erdőtelepítéssel lehet és hasznos művelésbe vonni. A vízfolyások mentén, mélyebben fekvő területeken lévő szántóföldi művelésbe vont egykori réteket pedig az eredeti művelési ágban célszerű hasznosítani.

A gyepgazdálkodás hosszú ideje tartó stagnálását a jövőben a termelési és tulajdonviszonyok rendezése pozitív irányba mozdítja. Szűkebb vállalkozói kör részére jó bevételi lehetőséget teremt a fűmagtermesztés is. Egyrészt megfelelő gyepkultúra csak a helyi ökológiai viszonyokhoz alkalmazkodott fűfajokra, tájváltozatokra alapozható, másrészt a fűmag sikeres exportcikk is lehet.

Gyeptermesztésre kiválóan alkalmas középtájaink a következők: A Dunamenti síkság (Mohácsi teraszos sík); a Mezőföld (Sárvíz völgy); a Felső-Tiszavidék (Ecsedi láp); Közép-Tisza-vidék (Közép-tiszai-ártér); Körös-Maros köze (Körös-Maros völgye); Győri medence (Szigetköz); Kemeneshát; Külső Somogy; Nógrádi medence (Ipoly-völgy); Cserhátvidék (Zagyva-völgy); Heves-Borsodi medencék és dombság (Sajó-völgy).

Jó adottságú középtájaink a következők: Duna-Tisza közti hátság (Kiskunsági-homokvidék mélyfekvésű területei); Dráva menti síkság (Dráva-völgye); Felső-Tiszavidék (Szatmári síkság); Közép-Tiszavidék (Hortobágy); Berettyó-Körösvidék (Bihari sík); Zalai-dombság (Felső-Zala-völgy).

A tulajdonviszonyok rendezése, a valódi tulajdonosok gazdálkodása új helyzetet kell létrehozson. A rétek és legelők termése állati terméké transzformálva jelenik meg a piacon. Az állati termékek előállítási költsége jelentősen befolyásolja a gazdálkodás jövedelmezőségét. Így mottóként is szerepelhet a következő mondat: "A gazdaságos állati termék-előállítás egyes vonatkozásban mérője a gyepgazdálkodás színvonalának".

A vállalkozói mezőgazdaság kialakításakor gondolni kell a réteken és legelőkön erózió okozta károk helyreállítására, a sivatagosodás megállítására, a talaj és az állat védelmére, valamint különös figyelmet fordítani a legelő állat igényére. Így a mikroklíma helyreállítására a tudomány mai szint-

jén tervezett és megvalósított facsoportok és erdősávok telepítése szükséges. A talaj termelőképességének fokozására ne csak műtrágyát használjunk, hanem térjünk vissza a szerves trágyázásra. Műtrágyaként csak olyan hatóanyagokat használjunk ami hiányzik vagy kevés a szerves trágyában. Ezzel az eljárással a rétek és legelők fűösszetétele is állandósulni fog, olyan fűfajok is újra meg fognak jelenni, amelyek napjainkban már az ősgyepkultúrákban is alig találhatóak meg. Segítsük elő egyes gyom- és gyógyhatású növények minél nagyobb számban való megjelenését. Ezek az ősgyepet alkotó fű és növényfajokhoz tartoznak, a legelő állat anyagcseréjéhez nélkülözhetetlenek. Ezek a növényfélések a leggazdagabbak nyomelemekben, vitaminokban. A nyomelemek és vitaminok az állat anyagcseréjében nélkülözhetetlen katalizátor szerepet töltenek be. A nyomelemek sokfélesége és aránya igen fontos nemcsak az enzimműködés, hanem az egyes elemek közötti antagonizmus miatt is.

Vegyük figyelembe talajadottságainkat, gyepkultúránkat és a legelő állat igényét. Így nem fordulhat elő a jövőben, hogy húsmarhafajta tartását erőltetjük juhlegelőkön, vagy szarvasmarhának kedvező területre kényszerítjük kiskérődzönket. Számolnunk kell a jövő években sertés és (sport ill. hobby) ló legeltetéssel is. A legeltetés újszerű technológiáját és fűösszetételét újra ki kell alakítanunk. Mindebben sokat segítenek a nyugati tapasztalatok felhasználása, de mindig figyelembe kell vennünk a hazai talaj, klíma és társadalmi sajátosságokat is.

A belterjes (intenzív) gyepgazdálkodásban ki kell alakítanunk a tájkörzeti adottságok szerinti rotációs legeltetési rendet is. A legelő használatának korlátozása október hónapban kezdődik, majd novemberben kezdjük a téli 100-120 napos rotációs rend alkalmazását és áprilisig. Ebben az időszakban az ún. "feltakarító" legeltetést alkalmazzuk tömegtakarmány (széna, szilázs, szenázs) kiegészítéssel.

Április és május hónapokban szoktatással egybekötve kezdjük meg a 25-30 napos legeltetési rotációt, amely június-júliusban 30 napra, augusztus és szeptember hónapokban 40 napra bővül. A rotációban az állatlétszámnak, területnagyságnak és a fűhozamnak egyensúlyban kell lennie. A legeltetést a legelőfű növekedésének második fázisában végezzük. A rotációban felnövő, legeltetési felesleget képező fűhozamot vágás után konzerváljuk (széna, szilázs) és ősztől tavaszig kiegészítő tömegtakarmányként adagoljuk.

A legelő ok- és célszerű használata tekintetében azonban a legfontosabb tényező a jó pásztor, aki nem tekinti feladatát kimerítettnek az állatok őrzésével, hanem hajlandó a korszerű legelőgazdálkodás megvalósításában tetszőlegesen közreműködni és ennek érdekében még tanulni is.

Összefoglalás

Magyarországon 60 éve tart a gyepterületek csökkenése, 40 éves kihasználásának mérséklődése. A tulajdonviszonyok rendeződését követően a gyepgazdálkodásnak is új irányt kell venni, jövedelmezőségét állati termék előállításban fogjuk mérni. Ezért az országban tájkörzetként kell megvalósítani a hozamfokozó gyepgazdálkodást. Az eróziós károkat helyre, a sivatagosodást meg kell állítani, a talaj és az állat védelmére különös figyelmet kell fordítani. Előnybe szükséges részesíteni a szerves tápanyaggazdálkodást, a szertvetlent csak kiegészítőként használjuk. Az eredeti ősgyep füveinek és más növényfajainak visszaállítása az állatok egészségvédelme miatt feltétlenül fontos.

A belterjes (intenzív) gyepgazdálkodásban ki kell alakítani a tájkörzeti adottságok szerinti legeltetési rendet is. Mindezek megvalósításához elengedhetetlen a jó és tanulni hajlandó pásztor jelenléte.

RURAL AREAS AND THE REQUIREMENTS OF
GRASSLAND MANAGEMENT

Imre Mucsi

Summary

For the past 60 years the area of grasslands in Hungary has been reduced ; for the last 40 years their utilization has decreased as well. When questions of land proprietorship have been settled, grassland management will have to follow a new course; its profitability will be measured by the efficiency of the production of animal products. To realize improvements in this regard, each rural area will have to establish yield-increasing grassland management practices. Damages from erosion has to be cured, the process of desertification has to be stopped, and special attention must be paid to the preservation of the soil and animals. In many areas the establishment of clusters of trees and shelter forest belts will be necessary. It is desirable to give preference to the use of manures; fertilizers should only be applied as supplements. The reintroduction of natural grass and herb species is essential for effective animal health care. As concerns intensive grassland management, area-specific rotational pasturing systems will have to be established. For all of this to happen, well-trained herdsmen who are prepared to continue developing their skills and knowledge are needed.